

سۇئال

مەن پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبىدىكى “ئىلياس” دېگەن ئېسىمدە ئىختىلاپ بولغانلىقىنى ئاڭلىدىم، بەزىلەر “ئىلياس” دەيدىكەن، بەزىلەر: “لىباس” دەيدىكەن، بۇ سۆزلەرنى زىكىر قىلغانلارنى ۋە ئالىملارنىڭ بۇ توغرىدىكى كۈچلۈك قارىشىنى بايان قىلىپ بېرىشىڭلارنى ئارزۇ قىلىمەن.

ئىخچام جاۋاب

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبى ئارىسىدىكى “ئىلياس” دېگەن ئىسىم بولسا تونۇشلۇق ئالىملار بىرلىككە كەلگەن سابىت ئىسىم بولۇپ، بۇ ئىسىم توغرىسىدا ھېچ ئىختىلاپ يوق، ئىختىلاپ پەقەت بۇ ئىسىم : ئېنىق ئوقۇلىدىغان ھەمزە بىلەن ئوقۇلامدۇ ياكى ئۇلاپ ئوقۇلىدىغان ھەمزە بىلەنمۇ؟ دېگەندە ئالىملارنىڭ ئىككى تۈرلۈك قارىشى بار، يۇقىرىدا بايان قىلغاندەك بۇ ئاسان ئىش، ئەمما ھەمىزنى قاتماستىن “لىباس” دەپ ئوقۇيدۇ دېگەن سۆزنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمىز.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ياخشىلىقتا ئۇلارغا ئەگەشكەنلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمىتى، سالامى ۋە بەرىكىتى بولسۇن.

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئانا تەرەپتىن بولسۇن ۋە ئاتا تەرەپتىن بولسۇن ئادەم ئەۋلادلىرىنىڭ ئەك شەرەپلىكى ۋە نەسەپ جەھەتتە ئەك ئەۋزىلىدۇر. بۇ ئومۇمىي ۋە خۇسۇسىي كىشىلەرنىڭ ۋە بارلىق ئالىملارنىڭ قارىشىدا بېكىتىلگەن ئىشتۇر.

ۋاسىل ئىبنى ئەسقە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئېدىم: «ئاللاھ تائالا ھەقىقەتەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئەۋلادىدىن كىنانىنى تاللىدى، كىنانىدىن قۇرەيشنى تاللىدى، قۇرەيشتىن ھاشىم ئەۋلادلىرىنى تاللىدى، ھاشىم ئەۋلادلىرىدىن مېنى تاللىدى». [مۇسلىم رىۋايىتى 2276-ھەدىس].

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبىدىن ئەدنانغىچە بولغان ئارىلىقتا ئالىملار ئارىسىدا ھېچ ئىختىلاپ يوق، ئەمما ئەدناننىڭ يۇقىرىسىدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامغىچە بولغان ئارىلىقتا ئىختىلاپ بار.

ئىمام زەھەبى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبى: مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇل

مۇتتەلىب، ئابدۇل مۇتتەلىبىنىڭ ئىسمى: شەيبە بولۇپ ئۇ ھاشىمنىڭ ئوغلى، ھاشىمنىڭ ئىسمى: ئەمىر، ئۇ ئابدۇ مەناپنىڭ ئوغلى، ئابدۇ مەناپنىڭ ئىسمى: مۇغىيرە ئېدى، ئۇ قۇسەينىڭ ئوغلى، قۇسەينىڭ ئىسمى بولسا: زەيد، ئىبنى كىلاب، ئىبنى مۇررە، ئىبنى كەئەب ئىبنى لۇۋەي ئىبنى غالب ئىبنى پېھرى ئىبنى مالىك ئىبنى نەزىر ئىبنى كىنانە ئىبنى خۇزەيمە ئىبنى مۇدرەك، ئۇنىڭ ئىسمى ئامىر ئىبنى ئىلياس ئىبنى مۇزەر ئىبنى نەزار ئىبنى مەئەد ئىبنى ئەدنان، ئەدنان بولسا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن، ئۇلارغا ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن۔ بۇ نەسەبكە بارلىق كىشىلەر ئىتتىپاققا كەلگەن.

لېكىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چوڭ ئاتلىرىدىن ئەدنان بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامغىچە بولغان ئارىلىقتىكىلەر توغرىسىدا ئىختىلاپ بار، بەزىلەر ئەدنان بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا توققۇز كىشى بار دېسە، بەزىلەر يەتتە دەيدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىسىنىڭ ئىسمى توغرىسىدىمۇ ئىختىلاپ بار، بەزىلەر ئون بەش كىشى بار دەيدۇ، بەزىلەر قىرىق كىشى بار دەيدۇ بۇ بەك يىراق، ئەرەبلەردىن بولغان بىر جامائەتتىن شۇنداق كەلگەن.

ئەمما ئۇرۇھ ئىبنى زۇبەير مۇنداق دەيدۇ: “پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چوڭ ئاتىسى ئەدناندىن ۋە قەھتاندىن كېيىنكىلەرنى بىلىدىغان كىشىلەرنى تاپالمىدۇق، ئەگەر تاپساقمۇ ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەرەز بىلەن سۆزلەيدۇ.

ئەبۇ ئەسۋەد زۇبەيرنىڭ تەربىيىسىدە بولغان بولۇپ ئۇ مۇنداق دەيدۇ: “مەن ئەبۇ بەكەر ئىبنى سۇلايمان ئىبنى ئەبى ھەسمەدىن ئاڭلىدىم، بۇ قۇرەيشنىڭ شېئىرلىرى ۋە نەسەبىنى ئەڭ بەك بىلىدىغان كىشى بولۇپ، ئۇ كىشى مۇنداق دەيدۇ: “شائىرنىڭ شىئىرىدە ياكى ئالىمنىڭ ئىلمىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام چوڭ ئاتىسى مەئەد ئىبنى ئەدناندىن كېيىنكى نەسەبىنى بىلىدىغان كىشىنى بايان قىلىدۇ: ھەقىقەتەن ئۇ: ئەدنان ئىبنى ئەدەد ئىبنى مىقۋەم ئىبنى ناھۇر ئىبنى تىيرەھ ئىبنى يەئىرپ ئىبنى يەشجۇب ئىبنى نابىت ئىبنى ئىسمائىل ئىبنى ئىبراھىم خەلىلۇللاھ، ئىبنى ئازەر، ئۇنىڭ ئىسمى تارىھ ئىبنى ناھۇر ئىبنى سارۇھ ئىبنى رائۇ ئىبنى پالىخ ئىبنى ئۇبەير ئىبنى شالىخ ئىبنى ئەرپەخشەز ئىبنى سام ئىبنى نۇھ ئەلەيھىسسالام ئىبنى لامىك ئىبنى مۇتەۋەشلىخ ئىبنى خەنۇخ ئىبنى يەرىد ئىبنى مۇھلىل ئىبنى قەينۇن ئىبنى يانىش ئىبنى شىس، ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلىدۇر.”

مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق سىيرەت كىتابىدا بۇنىڭغا ئاساسلانغان، ئىبنى ئىسھاقنىڭ يارەتلىرى بەزى ئىسىملەر توغرىسىدا پەرقلىق قاراشتا بولغان.

ئىبنى سەئەد مۇنداق دەيدۇ: “بىزنىڭ قارىشىمىزدا نەسەپ ئەدناندىن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئىسىم توغرىسىدا سۆز قىلماسلىقتۇر.” [”سىيرەت” 1-توم 143-145-بەتلەر].

ھاپىز ئىبنى ھەجەر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “تەبرانىي ياخشى ئىسناد بىلەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن بايان قىلغان ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: «ئىنسانلارنىڭ نەسەپ توغرىسىدىكى قارىشى مەئەد ئىبنى ئەدنانغىچە توغرا بولغان». [”پەتھۇل بارى” 6-توم 529-بەت].

ئىمام ئىبنى ھىببان رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبى ئەدنانغىچە توغرا بولىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىنكىسىدە مېنىڭ قارىشىمدا تاپىنىدىغان توغرا بىر ئاساس يوق، ئۇ بولسىمۇ: مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇل مۇتتەلىب، ئابدۇل مۇتتەلىبنىڭ ئىسمى: شەيبە بولۇپ ئۇ ھاشىمنىڭ ئوغلى، ھاشىمنىڭ ئىسمى: ئەمىر، ئۇ ئابدۇ مەناپنىڭ ئوغلى، ئابدۇ مەناپنىڭ ئىسمى: مۇغىيرە ئېدى، ئۇ قۇسەينىڭ ئوغلى، قۇسەينىڭ ئىسمى بولسا: زەيد، ئىبنى كىلاب، ئۇنىڭ ئىسمى مۇھەززەب، ئىبنى مۇررە، ئىبنى كەئەب ئىبنى لۇۋەي ئىبنى غالىب ئىبنى پېھرى ئىبنى مالىك ئىبنى نەزىر ئۇ قۇرەيش، ئىبنى كىنانە ئىبنى خۇزەيمە ئىبنى مۇدرەكە، ئۇنىڭ ئىسمى ئامىر ئىبنى ئىلياس ئىبنى مۇزەر ئىبنى نەزار ئىبنى مەئەد ئىبنى ئەدنان، مۇشۇ يەرگىچە پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبىدە ئىختىلاپ يوق، ئەدناندىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغىچە بولغان ئارىلىقتا ئىختىلاپ بار. “پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ سىيرەتلىرى ۋە خەلىپىلەرنىڭ خەۋەرلىرى” 1-توم 39-بەت.

ئىبنى ھەزمى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “ئۇ بولسىمۇ: قاسىمنىڭ ئاتىسى، مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇل مۇتتەلىب، ئابدۇل مۇتتەلىبنىڭ ئىسمى: شەيبە تىل ھەمدى بولۇپ ئۇ ھاشىمنىڭ ئوغلى، ھاشىمنىڭ ئىسمى: ئەمىر، ئۇ ئابدۇ مەناپنىڭ ئوغلى، ئابدۇ مەناپنىڭ ئىسمى: مۇغىيرە، ئۇ قۇسەينىڭ ئوغلى، قۇسەينىڭ ئىسمى بولسا: زەيد، ئىبنى كىلاب، ئىبنى مۇررە، ئىبنى كەئەب ئىبنى لۇۋەي ئىبنى غالىب ئىبنى پېھرى ئىبنى مالىك ئىبنى نەزىر، ئىبنى كىنانە ئىبنى خۇزەيمە ئىبنى مۇدرەكە، ئىبنى ئىلياس ئىبنى مۇزەر ئىبنى نەزار ئىبنى مەئەد ئىبنى ئەدنان، مۇشۇ يەرگىچە پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبىدە ئىختىلاپ ۋە شەك يوق. [“سىيرە” 4-بەت].

بەيھەقىيىنىڭ “پەيغەمبەرلىك دەلىللىرى” 1-توم 177-بەت. ئەبۇ سەئىد نىسابۇرىيىنىڭ: “پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىپى” 2-توم 12-بەت. ماۋەردىيىنىڭ “پەيغەمبەرلىك بەلگىلىرى” 202-بەت. كىلاننىڭ “ئەلكۇپايە” 1-توم 8-بەت. ئىبنى سەيىدىن ناسنىڭ “ئەسەرلەر بۇلىقى” 1-توم 26-بەت. ئىبنى كەسىرنىڭ “پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ سىيرىتى” 1-توم 20-بەت.

سۇھەيل رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “ئىلياس دېگەن ئېسىم توغرىسىدا ئىبنى ئەنبارىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: “بۇ ئىسىمنى ئىلياس پەيغەمبەرنىڭ ئىسمىگە مۇۋاپىق قىلدى، بۇ ئىسىمنىڭ تۈرلىنىشى ۋە باشقا تەرەپلەردە ئوخشىمىغان پىكىرلەر بار.” [“رەۋزىل ئەنپ” 1-توم 57-بەت].

قەستەلانى “ئەل مەۋاھىبىل دەنىيە” 1-توم 61-بەتتە مۇنداق دەيدۇ: “ئىلياس دەپ ھەمىزنى كەسىر ئوقۇش ئىبنى ئەنبارىيىنىڭ سۆزى، ئەل ياس دەپ ھەمىزنى زەبەر ئوقۇش بولسا قاسىم ئىبنى سابىتنىڭ سۆزىدۇر.”

زەرقانى: “شەرھىل مەۋاھىب” 1-توم 147-بەتتە مۇنداق دەيدۇ: “ئىلياس دەپ زىر ئوقۇساق ئۇ ئىسىم بولىدۇ، مۇغۇلتاينىڭ سىيرە كىتابىدا: ئۇنىڭ ئىسمى ھەبىيب دەپ كەلگەن، ئۇنىڭ ئىلياس دەپ ئاتىلىشىدىكى سەۋەب، ئۇنىڭ ئاتىسى بەك ياشىنىپ قېلىپ پەرزەنتلىك بولمىغان، ئۇ ئوغلى بەك ياشىنىپ قالغاندا دۇنياغا كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئىلياس دەپ ئاتىغان، ئۇنىڭ كۈنىيىتى ئەبۇ ئەمىر.”

سۆزنىڭ خۇلاسىسى: ئىلياس دېگەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبىدە سايبىت بولغان، تونۇشلۇق، بىرلىككە كەلگەن، ھېچ ئىختىلاپ يوق بىر ئىسىمدۇر.

بۇ يەردىكى ئىختىلاپ پەقەت: بۇ ئىسىمنىڭ ھەمزىسىنى زىر ئوقۇيادۇ ياكى زەۋەر ئوقۇيادۇ؟ دېگەن مەسىلىدە بولۇپ بۇ تالاش-تارتىش قىلىنمايدىغان ئاددى بىر مەسىلىدۇر. ئەمما ھەمزىنى قاتماستىن “لىباس” دەپ ئوقۇيدۇ دېگەن بىر كىشىنى بىلمەيمىز ياكى ئۇنداق دېگەن ئالىمدىن بىرى يوق.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.